

Kovačičová, Oľga

Štúdié z ruskej moderny a avantgardy

Opera Slavica. 1999, vol. 9, iss. 3, pp. 61-63

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116693>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dinávských a ve väčší miere z románských zemí (výjimku tvorí stať Giuseppe Maiella *Základní směry italské slavistiky v posledních padesáti letech*), tradičních slavistických center. Tematika je dílem tradiční a řekl bych klasická, typicky sborníková (dějiny slavistiky, odkazy různých osobností, základní problémy jednotlivých jazykovědných a literárněvědných oborů), dílem problémová, promlouvající k aktuálnímu stavu (typu „současný stav a perspektivy“, „krize univerzity a slavistika“, „kterou češtinu máme studovat?“). Skvěle se tu prezentovali – nikoli pouze kvantitativně – bulharští slavisté, mimo jiné v článku, kde zdůrazňují nezbytnost partií z obecné češtiny v učebnicích našeho jazyka pro cizince. Najdeme tu pojednání o významných osobnostech slavistiky, mj. o Janu Petrovi – skutečně bez hněvu a zaujatosti... Není zapomenuto ani na Pavla Eisnera, poměrně hodně pozornosti se věnovalo tradicím Pražské školy. Převažují články o slovanských jazycích a české jazykovědě, překvapivě málo je tu o slovanských literaturách a osobnostech slovanské literární vědy. Ze všeho je patrné, že bychom měli věnovat víc pozornosti zahraničním odborníkům na český jazyk a českou literaturu a vážít si skutečně všech, nikoli jen těch z velkých a neslovanských zemí: kolik znalostí a kolik zájmu je o češtinu třeba v Bělorusku, na Ukrajině, v Chorvatsku, Srbsku nebo Bulharsku či Makedonii a jak často se k jejich potřebám propagace našeho jazyka chováme přezíravě a macešsky! Pocit velké tradice a problematické přítomnosti se vine jako ponorná řeka od úvodního slova až po poslední řádky. Ale není to závěr pesimistický: mnohem lepší je uvědomit si problémy vlastní práce, než žít z jen z plodů práce předchůdců. Uvědomit si problém a třeba i krizi už vlastně vyjadřuje odhodlání je řešit. Organizátoři a pořadatelé tohoto sborníku si zaslouží absolutorium.

Ivo Pospíšil

Štúdie z ruskej moderny a avantgardy

Pašteková, S.: Bunin, Andrejev, Jesenin. Štúdie z ruskej moderny a avantgardy. Bratislava, Veda 1998, 112 s.

Zborník štúdií Soni Paštekovovej venovaný tvorbe I. Bunina, L. Andrejeva a S. Jesenina je po nedávno vydaných monografických i zborníkových prácach A. Červeňáka, A. Eliáša, E. Mality, M. Kusej a iných ďalším príspevkom slovenskej literárnovednej rusistiky k výskumu ruskej moderny a avantgardy. Osobitým znakom prístupu k téme S. Paštekovovej je, že hoci si vyberá autorov, ktorí sú spätí s modernými literárnymi smermi začiatku 20. storočia – s expresionizmom, impresionizmom a imajinizmom – priťahujú ju najmä také tvorivé individuality, u ktorých v tej či onej miere, ale predsa len pretrvávajú väzby na tradície ruskej realistickej klasiky, u ktorých zostáva stále relevantný vzťah medzi textom a mimotextovou realitou. Odborná reflexia tvorby týchto autorov bola síce poznamenaná ideologickými deformáciami (viac v ruskom ako v našom prostredí), jednako však boli vnímané ako organická súčasť ruského literárneho vývinu. To nie je výtka. Naopak, prikláňam sa k názoru M. Kusej, vyslovenému na nit-

rianskej konferencii Biele miesta v ruskej literatúre, že jednostranná orientácia literárno-novedného výskumu posledných rokov na vymedzený okruh autorov je najlepšou cestou k tvorbe nových „bielych miest“. Z tohto hľadiska možno považovať zameranie štúdií S. Paštekovy za prejav návratu k „normálnemu“, objektivizovanému skúmaniu literárneho procesu bez jeho ideologizácie čo aj s opačným hodnotovým znamienkom.

Z hľadiska chronologickej postupnosti vstupná kapitola o žánroch krátkej prózy nastoľuje problém jednak transformácie žánrového systému v období moderny, vedúcej k prioritnému postaveniu krátkych žánrových foriem (na rozdiel od predchádzajúcej dominancie románu), jednak problém odlišností v chápaní genologických pojmov v slovenskej, ruskej a západoeurópskej literárnej vede (pojmy druh, žáner, poviedka, „poveš“, novela a pod.). Syntetizujúci náčrt problematiky, opierajúci sa o genologické práce domácej i zahraničnej proveniencie, možno chápať aj ako úvod k analýze Buninových a Andrejevových próz, v ktorej autorka kladie dôraz práve na krátke žánrové formy.

V poviedkovej tvorbe Ivana Bunina, autora meditatívnej náladovosti a nostalgicky ladených prírodných impresií, predstaviteľa emigrácie, ktorý sa literárne „vrátil“ do Ruska už v päťdesiatych rokoch (v r. 1956 vyšiel v Moskve 5-zväzkový výber z jeho diela) literárna kritika väčšinou zdôrazňovala najmä previazanosť s tradíciami ruskej realistickej literatúry. Tento názor u niektorých bádateľov (nielen ruských) pretrváva dodnes: „Stříbrným věkem prošel nedotčen ani v nejmenším symbolismem či dekadencí a po celý život si zachoval pohrdavý odpor vůči modernistům a experimentátorům jakéhokoliv směru“, zdôrazňuje M. Putna, ktorého sotva možno podozrievať z necitlivosti voči moderným literárnym smerom (Rusko mimo Rusko I., Brno 1993, s. 85).

Na druhej strane J. Kopaničák (ak zostaneme len v našom kultúrnom priestore) v doslove k prekladu románu *Arsenievov život* (Bratislava 1965) konštatuje, že práve „modernistické postupy mu (Buninovi) umožnili vytvoriť skvelé chef d'oeuvre, ktoré silou svojej umeleckej expresie sa radia medzi vrcholné diela svetovej literatúry.“ (cit. dielo, s. 216). Ako potvrdzuje aj Drozdova monografia *Narativní masky ruské prózy* (Praha 1990), práve tento zorný uhol umožňuje hlbšie vystihnúť, čím Bunin obohatil ruskú a európsku literatúru. S. Pašteková nadväzuje na uvedenú líniu výskumu a dôsledným rozkrývaním jednotlivých vrstiev štruktúry Buninových próz (dominancia lyrického princípu, špecifika naratívnych postupov, modifikácie vzťahu autor – rozprávač – postava atď.) vymedzuje dominantné znaky jeho poetiky a ich korelácie s širším kontextom európskeho impresionizmu.

Analýza myšlienkového sveta a filozofického podtextu Andrejevových próz v úvode ďalšej autorkinej štúdie naznačuje, že napriek analogickým pokusom literárnej kritiky interpretovať ich v kontexte tradícií ruskej realistickej literatúry, v poetike autrovej zrelej tvorby, na ktorú sa Pašteková zameriava, už dominuje iný estetický kód. Popri charakteristike dvoch základných typov Andrejevových próz (intelektuálno-filozofické a eticko-filozofické) venuje pozornosť ich štruktúrotvornému princípu, blízke mu Svatoňovej koncepcii „románu životního zvratu“. Ak Svatoň o ňom uvažuje v súvislosti s tvorbou Remizova a zdroje tohto typu románovej štruktúry hľadá v ruskej

klasikkej literatúre, Paštekovvej štúdia potvrdzuje jej produktívnosť aj v neskoršom období a súčasne poskytuje zaujímavý materiál na porovnanie. V popredí autorkinej pozornosti však stoja najmä tie aspekty Andrejevovej tvorby, ktoré ho spájajú s expresionizmom, pričom analógie medzi poetikou expresionizmu a Andrejevovou tvorbou odkrýva vo viacerých rovinách – žánrovej, tematickej, v rovine typológie postáv a kompozičnej štruktúry textu.

Posledná kapitola je venovaná ruskému imažinizmu a tvorbe S. Jesenina ako najvýraznejšej osobnosti literárneho smeru, ktorý poéziu chápal ako hru asociatívne spájaných „oslobodených“ obrazov, pričom „cesta básnického obrazu“ je podľa Šeršeneviča „cestou požírania jeho zmyslu“. Na rozdiel od predchádzajúcich štúdií, v ktorých je centrom analýzy literárny text a cez neho autorka objavuje siločiaru vedúce k poetike určitého literárneho smeru, v poslednej kapitole sa do popredia pozornosti dostáva samotný literárny smer (imažinizmus), jeho program, estetické princípy a tvorba jednotlivých predstaviteľov slúži skôr ako materiál na prezentáciu rôznych podôb realizácie ich estetického programu. Prínosom štúdie je, že nastoľuje problematiku genézy a poetiky literárneho smeru, vnímaného doposiaľ u nás skôr ako marginálny zjav, ktorý v ruskom literárnom vývine nezanechal výraznejšiu stopu. Pašteková poukazuje na genetickú spätosť ruského imažinizmu s analogickým anglickým literárnym smerom, ale aj na príbuznosť s francúzskym surrealizmom, dadaizmom a českým poetizmom. I keď s niektorými interpretáciami básnických ukážok možno polemizovať, domnievam sa, že práve tu autorka odkryla nové aspekty doposiaľ nedostatočne reflektovaného literárneho javu. Konfrontácia s príbuznými umeleckými smermi európskej literatúry a pohľad na imažinizmus i tvorbu Jesenina cez prizmu estetickej skúsenosti slovenskej, prípadne českej literárnej tradície, poznamenananej na jednej strane výrazným zástojom nadrealizmu a na druhej strane poetizmu (receptne i na Slovensku veľmi intenzívne vnímaného) by si zasluhovali ďalšie rozpracovanie a mohli by prispieť k novému „objaveniu“ tohto literárneho smeru.

Oľga Kovačičová

Sorge, Veit: *Literarische Länderbilder in Liedern Wolf Biermanns und Wladimir Wysockis. Ein imagologischer Vergleich an Liedtexten der Autor-Interpreten aus den Jahren 1960 bis 1980.* Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften: Frankfurt am Main-Berlin-Bern-New York-Pars-Wien, 1998, 135 s.

Otázky, do jaké míry se v literárním díle odráží obraz jeho autora a země, ve které žije a tvoří, vztah autorského a lyrického subjektu či obraz určitých geografických lokalit, k nimž je tvůrce vázán citovým vztahem, stojí na počátku téměř každé literárněvědné analýzy. Nově se je však snaží uchopit německý slavista V. Sorge jejich vtěsnáním do leckdy těsné klícky „evropský“ akcentované *imagologie*, prezentující se cca od r. 1979 jako nejnovější odvětví literárněvědné komparatistiky. Životnost této disciplíny